

det betydelige Arbejde, som netop i den sidste Menneskealder i Sverige er gjort for gennem boghistoriske Efterforskninger og arkivalske Kildeundersøgelser at kaste nyt Lys over mørke Punkter i Reformationshistorien. Over de mange andre indflydelsesrige Faktorer glemmer Forf. dog ikke de enkelte Personligheders Indsats, og hans Karakteristik af de førende Skikkelser er mere fast i Linien og mere levende end i hans Fremstilling af den almindelige Kirkehistorie.

At en saa omfattende Bog som den foreliggende er blevet udarbejdet i et forholdsvis kort Spand af Tid, har ikke helt kunnet undgaa at sætte sit Mærke paa Skildringen, der nu og da bærer et noget ujævnt Præg. Som oftest er den lovlig sammentrængt, og enkelte Steder gør der sig et vist Misforhold gældende i Kompositionen. Saaledes synes Afsnittet om »tomkristen tro och livspraxis« (I, 46—71) vel bredt i Forhold til Behandlingen af den senmiddelalderlige Kirkes Forhold set som Baggrund for Reformationsrøret. Alvorligere er det dog, at den ovennævnte »dramatiske« Metode har ført til, at sammenhørende Stof jævnlige er blevet splittet i saa mange mindre Afsnit, at det undertiden er vanskeligt for Læseren at bevare det fulde Overblik. Ikke mindst gælder dette Skildringen af mange indrekkelige Forhold, som man hellere vilde have haft samlet i større Afsnit. For danske Læsere er det derimod en stor Tilfredsstillelse at se, hvor kendt Forf. er med vor historiske Litteratur, og hvorledes han Gang paa Gang formaar at drage Paralleller mellem svenske og danske Foreteelser. Alt i alt maa det siges, at den nye svenske Reformationshistorie er et meget lærerigt og værdifuldt Værk, ligesom den ved sin Metode er et vægtigt Vidnesbyrd om, hvor frugtbar kirkehistorisk Forskning kan være, naar den ikke indskrænker sig blot til at skildre visse Tanketyperes Udvikling, men for Alvor sætter sig til Opgave at belyse et Folks Liv i dets hele Bredde. *Bjorn Kornerup.*

Sveriges Middelalder har i de senere Aar været Genstand for flittigt Studium. Herom vidner ikke blot talrige Tidsskriftsartikler i »Scandia« og andetsteds, men ogsaa flere selvstændige Skrifter, deriblandt et saa dygtigt kildekritisk Rydningsarbejde som Ingvar Anderssons: »Källstudier till Sveriges historia 1230—1436« (1928). Denne Disputats er nylig blevet efterfulgt af to andre, nemlig Kjell Kumlien: *Karl Knutssons politiska verksamhet 1434—1448* (Stockholm 1933) og Erik Lönnroth: *Sverige och Kalmarunionen 1397—1457* (Göteborg 1934). Som man vil se af Titlerne, har de

to Bøger delvis fælles Emne; men ellers er de vidt forskellige i Anlæg og Metode, derfor ogsaa i Resultater.

Mens Lönnroths Værk spænder over to Menneskealdres Historie, skildrer Kumlien knap en Fjerdedel af samme Tidsrum. Til Gengæld behandles disse 14 Aar med imponerende Lærdom. Næppe nogen Kilde af Betydning er oversat, og de Detailundersøgelser, der ikke har kunnet finde Plads i selve Teksten, staar at læse i Noterne, der ofte breder sig over det halve af Siden eller mere. Det mylrer med Datoer, Stednavne og Personnavne; Forfatteren kender Datidens høje Adel og Gejstlighed saa grundigt som nu muligt; og da hans Værk ikke blot i Kraft af sin næsten annalistiske Disposition er nemt at finde Rede i, men ogsaa i Modsætning til Lönnroths er forsynet med Personregister, vil det være et udmærket Hjælpemiddel navnlig for Personalhistorikerne, men ogsaa for enhver, der ønsker hurtig Orientering i Kildestoffet vedrørende en eller anden konkret Begivenhed i disse Aars svenske Politik. Til Gengæld mangler Kumliens Afhandling Overblik og Udsyn; ofte synes det, som om han har svært ved at se Skoven for Træerne. Ganske vist afsluttes hvert Kapitel med et Resumé; det er imidlertid betegnende, at dette i Almindelighed blot indeholder en Oversigt over de skildrede Begivenheder og specielt Karl Knutssons Andel deri, derimod praktisk talt aldrig Konklusioner af større almenhistorisk Rækkevidde. Kumliens Landvindinger angaar oftest Enkeltheder, og vover han endelig paa et væsentligt Punkt en ny Teori — som naar han hævder, at Brødrene Oxenstierna 1448 arbejdede for Erik af Pommerns Tronkandidatur — virker Argumentationen lidet overbevisende. Det er næppe ubilligt, naar Lönnroth karakteriserer hans Fremstilling af de vigtige Aar 1434—41 saaledes, at han »i detaljer [har] utbyggt, korrigerat och avrundat den traditionella uppfattningen« (Erslevs, Schücks og Tunbergs).

Noget tilsvarende vil ingen let falde paa at paastaa om Lönnroths eget Værk, som i Kraft af baade Emnets og Behandlingens videre Karakter i langt højere Grad har Bud til danske Læsere. Det opfylder ulige bedre end Kumliens det gamle Krav til en Disputats, at den skal opstille og forsvare visse Theses. Lönnroth polemiserer meget og gerne, saaledes jævnlig mod Kumlien og Tunberg; hans Tolkning af Unionsbrevet 1397 vidner om Selvstændighed selv i Elevforholdet til Brødrene Weibull. Hvad Lönnroth har lært af disse Forskere, er først og fremmest historisk Metode; han forstaar den Kunst at præcisere en Undersøgelses Maal og forfølge det haardnakket selv ad vildsomme Stier; han indlader sig aldrig — som undertiden Kumlien — paa at for-

flygtige Modsætningen mellem indbyrdes modstridende Kilder. Hans Overlegenhed som Kildekritiker viser sig klarest i hans Benyttelse af Karlskrøniken, den bekendte, af Karl Knutsson inspirerede Rimkrønike, der alene i Kraft af sin store Bredde altid maa forblive en Hovedkilde til Sveriges Historie i første Halvdel af 15. Aarh., men som desværre er lige saa gennemtendens som i og for sig velunderrettet. En Kilde af denne Art er en ypperlig Prøvesten for en Historikers kritiske Evne, og Lönnroth bestaar Prøven med Glans. Hvor Karlskrøniken er eneste Kilde, refererer Kumlien den vidtløftigt, selv om dens Paalidelighed undrager sig enhver Kontrol, mens Lönnroth i saadanne Tilfælde med Rette foretrækker at se helt bort fra Krønikens Vidnesbyrd og om fornødent hellere søger selv at rekonstruere Forbindelsen mellem de relativt sikre Fakta. Ligesom Curt Weibull i sin Disputats paaviste Anvendelsen af Clicheerne »rex justus« og »rex iniquus« i det 11. og 12. Aarhundredes Historiografi, saaledes har ogsaa Lönnroth skarpt Blik for de middelalderlige Historieskriverses Tilbøjelighed til skabelonagtige Biografier; i de ældste Kilders Skildring af Engelbrecht ser han en »hagiografisk mytbildning«, i Karlskrønikens Karikatur af Christoffer af Bayern omvendt Billedet af »en konung, som valts mot Guds vilja«. Et Weibullsk Træk hos Forfatteren er ogsaa hans Forstaaelse af, at Nordens Historie ikke lader sig isolere. Mens Kumlien i sin Optagethed af Karlskrøniken og af de svenske Stormænds indbyrdes Rivalitet i forbavsende Grad forsømmer den udenrigspolitiske Side af sit Emne, følger Lönnroth opmærksomt Hansestædernes og den tyske Ordens Politik; værdifuld er hans Fremhævelse af den fælles Modsætning til Tyskerne som Unionens realpolitiske Basis.

Som Lauritz Weibull ved kirkeretlige Studier har tilvejebragt nye frugtbare Synspunkter for Diskussionen om det stockholmske Blodbad, saaledes søger Lönnroth at kaste nyt Lys over det 15. Aarhundredes Unionspolitik ved at sætte den i Forbindelse med Brydningerne inden for Senmiddelalderens Statsfilosofi. Han gør saaledes udførligt Rede for, hvorledes denne fra ca. 1300 beherskes af Distinktionen mellem regimen regale, det absolute Monarki, i hvilket Kongen er Lovens Kilde og selv staar over den, og regimen politicum, det lovbundne Monarki, i hvilket Fyrsten maa overholde de af Medborgerne vedtagne Love og kan afsættes, hvis han bryder dem. Lönnroth hævder nu, at den rent idépolitiske Modsætning mellem disse to Styreformers Tilhængere har spillet ind i praktisk Politik, og det ikke blot ude i Europa, men ogsaa i det skandinaviske Norden. Allerede i det 14. Aarhundrede kæmper Magnus Eriksson og senere Dronning Margrethe for regimen regale

mod det svenske Aristokratis Modstand. Ogsaa Begivenhederne i Kalmar 1397 maa ses paa denne Baggrund. Med Hensyn til Unionsbrevet af 20. Juli tiltræder Lönnroth Lauritz Weibulls Anskuelse, at det maa opfattes som et faldet Forslag, som en Koncept til en officiel Overenskomst, hvis Parter skulde have været paa den ene Side Margrethe og Erik, paa den anden Side Rigernes Raad og Mænd. Derimod er de to Forskere af stik modsatte Meninger om Aarsagen til Forslagets Fald; Weibull ser heri et Nederlag for Dronningen, Lönnroth for Raadsaristokratiet. Dette begrundes han med en Analyse af Brevets Indhold, der tolkes som en Lovfæstelse af regimen politicum.

»Unionsbrevet var fallet. Men dess idéer levde kvar. Motsättningen från Kalmarmötet 1397 gick över i den följande tidens historia«. Denne beherskedes af den forfatningspolitiske Modsætning mellem to forskellige Unionsprogrammer og ikke af en Strid om selve Unionstanken, der gennem lange Tider fandt fuld Tilslutning ogsaa hos det svenske Rigsraad, saaledes som det med uomtvistelig Tydelighed viste sig endnu ved Halmstadmødet 1450; først i Løbet af de nærmest følgende Aar kommer en virkelig svensk Separatisme til Gennembrud, idet Kongernes Magtpolitik faar Overhaand over Rigsraadens Forbunds politik. Med stor Kraft og Dygtighed bekæmper Lönnroth den traditionelle Opfattelse af Oprøret 1434—36 som en folkelig national Rejsning; »nutidens historieopfatning måste ta avstånd ifrån den liberala historieskrivningens konstruktion om en nationell pånyttfödelse under demokratisk egid«. Med særlig Skarphed vender han sig mod Forherligelsen af Engelbrekt som »den förste svensken«; Engelbrecht var mere tysk end svensk, og hans Gerning kom i første Række Hansestæderne til gode. Hans Betydning er i øvrigt stærkt overvurderet. »Det svenska riket har under åren 1434—1436 regerats och representerats av riksrådet. Dess insats har icke varit fronderi mot en folkelig diktator«. Og Raadets Politik gik nu som baade før og siden ud paa Hævdelsen af regimen politicum; derom vidner baade det bekendte udaterede Unionsforslag (af Erslev efter Lönnroths Mening med Urette tillagt Hans Kröpelin) og Kalmartraktaten af 1438. Med Christoffer af Bayerns Haandfæstning og andre Akter fra 1441 naar denne Politik til fuld Sejr, og selv det nationale Kongevalg 1448 vil Lönnroth opfatte som en ny Triumf for Raadskonstitutionalismen. Fra ca. 1451 fører imidlertid Karl Knutssons forfejlede Udenrigspolitik og den af Krigstilstanden følgende Magtkoncentration til et nyt regimen regale. Som den naturlige Reaktion mod dette kommer da Jöns Bengtssons Oprør 1457, der uden Grund stemples som Højforræderi; det

bares i Virkeligheden af ganske samme Magter, som 1434—39 havde styrtet Erik af Pommern; »folkets materiella nød och riksaristokratiens frihetsprogram samverkade åter till uppror«.

Over for hele denne beundringsværdigt gennemførte, snarest lidt for konsekvente Helhedsopfattelse af et stort Afsnit af Sveriges Historie kan man med Føje rejse det Spørgsmaal, om Forfatteren ikke vel stærkt har forelsket sig i sine fine latinske Kunstudtryk. Nødvendigheden af at laane et Par ikke altfor berømte middelalderlige Statsfilosoffers Terminologi synes ikke umiddelbart indlysende; hvorfor ikke simpelthen — som dog ogsaa ældre Forskere af og til har gjort det — tale om Kampen mellem Rigsraadsmagt og Kongemagt? Et Navn eller to gør jo imidlertid mindre til Sagen; det afgørende er, om det virkelig er Lykkedes Lönnroth at gribe det centrale i hine Tidens forviklede politiske Stridigheder. Og vistnok sporer man her og der i hans Værk nogen Tilbøjelighed til at gaa let hen over de Momenter, der staar hans Teori imod; men selv om visse Sider derfor kan minde vel stærkt om et Advokatindlæg, maa det dog fremhæves, at Argumentationen i det hele og store forekommer fuldt ud overbevisende. Man vil sikkert blive nødt til at indrømme Forfatteren, at det 19. Aarhundredes i øvrigt saa grundlæggende Forskning ikke tilstrækkeligt har evnet at frigøre sig for sin egen Tids politiske Forestillingskreds og heller ikke altid har anvendt fornøden Kritik over for det 15. Aarhundredes agitatorisk farvede Beretninger. Der er derved fremkommet en Skævhed i Billedet, som det bliver moderne Historieskrivnings Sag at rette. For saa vidt er Dr. Lönnroths Arbejde af virkelig banebrydende Art; heller ingen dansk Historiker, der i Fremtiden skal beskæftige sig med Erik af Pommerns eller Christoffer af Bayerns Tid, vil kunne forbigaa denne Bog.

*Henry Bruun.*

I de senere Aar er der udkommet flere Værker og Afhandlinger, som meget udvider Kendskabet til en Hovedfase i Sverige-Norges mellemfolkelige Forhold i det 19. Aarhundrede, nemlig Tiden omkring Tilblivelsen af Traktaten af 21. November 1855 og Aalandskonventionen af 30. Marts 1856. Lovbestemmelsen om 50 Aars Fredlysning af diplomatiske Akter havde længe hindret al mere indgaaende videnskabelig Forskning paa dette Felt; men efter at ikke blot de offentlige Arkiver, men ogsaa vigtige private Samlinger, som f. Eks. den Manderström'ske, var gjort tilgængelige, forelaa der et Arbejdsgrundlag, som efter Verdenskrigen yder-